

ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ АМЕРИКАНО-БРИТАНСЬКИХ «ОСОБЛИВИХ» ВІДНОСИН

Стаття присвячена особливостям становлення та розвитку американо-британських «особливих відносин».

Ключові слова: нація, коаліція, союзники, зовнішня політика, стратегія, збройні сили, національні інтереси, співпраця.

Кінець ХХ ст. ознаменував собою завершення «холодної війни» – унікального явища міжнародних відносин, що вилилось у десятиліття протистояння між Заходом та Сходом. Повалення комуністичних режимів у країнах Центральної та Східної Європи, падіння Берлінського муру, дезінтеграція Радянського Союзу, поширення екстремістських рухів, посилення терористичної діяльності поставили міжнародну спільноту перед необхідністю формування нової, відмінної від попередніх, системи міжнародної безпеки, здатної ефективно реагувати на нові виклики та загрози. Її підґрунтям має бути якісно новий рівень співпраці між державами, що прагнуть створити безпечні умови політичного, економічного та культурного розвитку. В цьому контексті заслуговує на увагу унікальний досвід співпраці Сполучених Штатів Америки і Великої Британії в політичній, економічній, військовій та інших життєво важливих сферах. Водночас провідні держави світу – США та Велика Британія – посідають особливе місце в системі зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів України.

Метою дослідження є аналіз сутності «особливих відносин» Сполучених Штатів Америки і Великої Британії у процесі їх еволюційного розвитку.

Мета дослідження передбачає постановку і розв'язання наступних завдань:

- з'ясування сутності «особливих відносин» як нового типу міждержавних взаємозв'язків;
- визначення його впливу на двосторонню співпрацю США і Великої Британії;
- розкриття особливостей зародження і процесу становлення «особливих відносин» Сполучених Штатів і Великої Британії;
- доведення взаємопов'язаності інтересів обох держав на міжнародній арені крізь призму існування «особливих відносин».

Теоретико-методологічну основу дослідження складають праці українських та зарубіжних дослідників. Серед робіт ра-

дянських дослідників зовнішньої політики США та Великої Британії слід відмітити монографії Колосова Г. В., Лебедева А., Леміна І. М., Уткіна А. І. Вони допомогли автору закласти підвалини аналізу динаміки процесу формування й реалізації зовнішньої політики США та Великої Британії. Дослідження українських та російських науковців Пик С., Гончар Б., Яковенко Н., Шаклеїна Т. А., сприяло відстеженню автором загальних тенденцій та окремих аспектів зовнішньої політики трансатлантичних союзників. Роботи американських і британських науковців та політичних діячів У. Черчілля, Р. Рейгана, К. Халла, Д. Неффа, Дж. Дайки, Кр. Крейлінга дозволили автору провести комплексне дослідження проблем американо-британських взаємовідносин.

Існування між Великою Британією та США політичних відносин, які помітно відрізняються від відносин між будь-якою іншою парою великих країн, уже в ХХ ст. стало незаперечним фактом міжнародного життя. Вони почали складатись ще в роки Другої світової війни і, незважаючи на складний шлях еволюції, продовжують розвиватися особливим чином. Майже кожен керівник англійського уряду по-своєму визначав ці «привілейовані» відносини. У. Черчілль, Г. Макміллан називали їх «особливими», Г. Вільсон говорив про «тісні відносини», а М. Тетчер вважала їх «екстраординарними». Для Т. Блера відносини зі США були «базовими» та «особливими» [1, с. 6]. Лише прем'єр-міністр Е. Хіт називав їх «звичайними». Проте це було в роки, коли Британія, після декількох невдалих спроб вступити до Європейського економічного співтовариства, зосередила зусилля на досягненні цієї мети і всіляко підкреслювала свою «європейськість», демонструючи певне дистанціювання від США. Небажання Лондона вступати до Європейського економічного співтовариства на перших етапах його створення пояснюється тим, що британці вважали «особливі відносини» зі Сполученим Штатами основним джерелом свого престижу та безпеки, а тому намагалися уникати будь-яких зобов'язань, які могли б порушити такий стан речей. Вони зручно почувалися у стосунках з американцями, які розмовляли оригінальним варіантом їхньої власної мови. [8, с. 209].

У стосунках з провідними державами Заходу британські правлячі кола намагалися досягнути повного взаєморозуміння з питань міжнародного життя, насамперед зі США. Зацікавлене в тому, щоб зовнішньополітичний курс Сполучених Штатів Америки максимально збігався з інтересами Великої Британії, британське зовнішньополітичне відомство наполягало на якомога більшій кількості консультацій між обома країнами на всіх міждержавних рівнях. Вашингтон, хоч і надавав меншого значення досягненню цілковитого взаєморозуміння з Лондоном, загалом розумів перевагу функціонування ефективної системи консуль-

тацій та співробітництва саме з Великою Британією. Неписана двостороння американо-британська домовленість, широко відома як «особливі відносини», діючи поза рамками західних багатосторонніх союзів та організацій, відіграла у зовнішній політиці Британії надзвичайно важливу роль.

«Особливі відносини» можна визначити як взаємовигідний взаємозв'язок між державами, що простежується у всіх важливих сферах життєдіяльності їхніх суспільних систем, а також виявляється у вигляді узгодження дій на міжнародній арені внаслідок реалізації спільних інтересів. Характерною рисою таких відносин у випадку з Великою Британією та США, є те, що вони ґрунтуються на спільному історичному минулому, мові та культурі, що не лише поєднує ці країни як жодні інші, а й полегшує спілкування та взаєморозуміння між їхніми лідерами і представниками керівних структур [5, с. 14]. Унікальність американо-британських «особливих відносин» полягає в тому, що вони не були задекларовані. У жодному договорі, угоді, меморандумі чи комюніке, підписаними між Вашингтоном та Лондоном, починаючи зі зближення держав напередодні війни і дотепер, не роз'яснюється сутність цих відносин. Вони склались історично під впливом обставин, що змусили дві держави об'єднати зусилля для протистояння спільній загрозі з боку Німеччини та її союзників, а також завдяки досягненню глибокого взаєморозуміння між керівництвом обох країн. Після закінчення війни відносини між Вашингтоном та Лондоном не вичерпались як звичайний військовий союз, і це також свідчить про їхню «особливість». Обидві держави продовжують координувати свої дії на міжнародній арені й сьогодні.

«Особливі відносини», що розглядаються як незафіксований на папері двосторонній політичний та військовий альянс, є досить новим і чітко окресленим феноменом. Початок їх було покладено у 1940 р. після розгортання активних бойових дій на європейському континенті. Ці події змусили Лондон шукати допомоги у США і сприяли приходу до влади політичної сили на чолі з У. Черчіллем, який чітко усвідомлював вирішальне значення американського фактора у боротьбі проти «третього рейху». Міжнародні події у східній півкулі змусили Вашингтон зрозуміти, що потрібно відмовитись від політики нейтралітету на користь союзу з Британією і надати їй всю можливу допомогу для протистояння агресору.

Особисті відносини між президентом США Ф. Рузвельтом та прем'єр-міністром Великої Британії У. Черчіллем відігравали провідну роль у процесі формування союзницьких зв'язків. Налагодження постійного контакту між лідерами обох держав, численні консультації, специфічні форми і методи співпраці — все це пояснює «особливість» американо-британських відносин.

Особисті стосунки між керівниками мали безпосередній вплив на відносини між США та Великою Британією, і водночас «особливі відносини» між країнами постійно позначаються на стосунках між їхнім лідерами. Зобов'язання Вашингтона і Лондона один щодо одного набувають привілейованого характеру, на відміну від зобов'язань, що випливають зі стосунків з іншими державами. «Особливі відносини» виокремлюють США та Велику Британію з усієї сукупності зв'язків між суб'єктами міжнародної спільноти і забезпечують обом державам вагомий вплив у світовій політиці.

Найбільш повно сутність «особливих відносин» розкривається у фултонській промові У. Черчілля 5 березня 1946 р. у штаті Міссурі. На його думку, уникнути війни у майбутньому, а також постійно зміцнювати роль світової організації у справі забезпечення миру можна лише за умови братерства між англоговірними народами, а це означає «особливі відносини» між Британською Співдружністю і Сполученим Штатами Америки. Таке братерство, зазначав Черчілль, «вимагає не лише зростаючої дружби і взаєморозуміння між нашими величезними але спорідненими суспільними системами, а й постійних тісних стосунків. Забезпечити підтримку взаємної безпеки за допомогою спільного використання військових баз морських і повітряних сил, якими володіють обидві країни у всьому світі» [11, с. X]. Акцент на військовій сфері в американо-британських відносинах пояснюється послабленням Британії після війни і намаганням останньої використати зв'язок зі США для збереження і зміцнення становища своєї країни на міжнародній арені. Інтеграція зусиль США та Великої Британії у військовій сфері досягла такого рівня, аналогів якого важко знайти в історії, а в сфері дипломатії ще жодні великі держави не намагалися так тісно координувати свою політику щодо інших країн, як трансатлантичні союзники. Основною метою відносин США і Великої Британії були якомога тісніша співпраця і координування політичної та фінансової могутності обох держав для тривалого миру. У військовому плані це означало інтеграцію стратегій, збройних сил і ресурсів, в економічному — спільне стимулювання міжнародної торгівлі, забезпечення перевезень і засобів зв'язку, у політичному — підтримку дружніх відносин між державами, а також координування політики щодо інших країн [17, с. 1479].

Особливі відносини між США та Великою Британією виникли не лише завдяки активним зусиллям У. Черчілля, а й завдяки глибоким переконанням Ф. Рузвельта, що підтримка Британії у боротьбі проти Німеччини та її союзників життєво необхідна для безпеки Америки. Це свідчило про поступовий відхід Вашингтона від традиційної політики нейтралітету. 27 травня 1941 р. Ф. Рузвельт, визначаючи пріоритети національної політи-

ки, поряд із забезпеченням безпеки західної півкулі ставить за необхідність надання всієї можливої допомоги Британії [16, с. 315]. Формування «особливих відносин» з Англією стало певним містком для американської дипломатії у період переходу США від політики ізоляціонізму до залучення у справи світового масштабу. Незвична форма відносин, на яку Лондон погодився через смертельну загрозу національній безпеці держави, стала трампліном для поширення американського впливу за межі західної півкулі. Сполучені Штати врятували Велику Британію від поневолення, а вона, своєю чергою, допомогла Вашингтону стати світовим лідером. США під керівництвом англійців почали створювати розгалужену розвідувальну мережу. Незвичайний союз із Британією дозволив Америці досить швидко розвинути і вдосконалити свою військово-технічну базу, а також поширити вплив на стратегічно важливі території [6, с. 272]. «Особливі відносини» США і Великої Британії були взаємовигідними і максимально використувалися Вашингтоном для досягнення власної мети.

Зв'язки між США та Великою Британією ґрунтуються не лише на державній політиці та громадських потребах. На думку У. Черчілля, вирішальними чинниками цих зв'язків були закон, мова, література, спільне розуміння справедливості та порядності, дотримання правил чесної гри, ставлення до неупередженого правосуддя та любові до особистої свободи. Це спільні поняття для англомовних народів по обидва боки океану [9, с. 95]. Союз між Вашингтоном і Лондоном почав складатися з середини 30-х рр. XX ст. Ініціатива налагодження контакту між США і Великою Британією ще на початку жовтня 1939 р. належала Ф. Рузвельту. Незважаючи на офіційний нейтралітет США, в обхід британського міністерства закордонних справ і посольства США у Лондоні, президент встановив прямий зв'язок з людиною, яка єдина, на його думку, могла врятувати Європу від Гітлера. І відколи Рузвельт зробив цей екстраординарний крок на власний розсуд, Черчілль був відданим партнером у побудові найважливіших відносин у своєму житті [13, с. 550]. Взаєморозуміння та взаємоповага між Рузвельтом і Черчіллем відіграли основну роль як у створенні англо-американського союзу, так і в розвитку післявоєнного світоустрою загалом.

Після закінчення Другої світової війни чітко простежується процес переходу Британії в ранг «молодшого партнера» в англо-американських стосунках. Тут основну роль відіграло значне послаблення Великої Британії після війни, а також перетворення США на світового лідера. Першим повоєнним актом підкорення Англії Америкою була фінансово-економічна угода, підписана у Вашингтоні наприкінці 1945 р., за якою Лондон отримав для відбудови країни позику у розмірі понад 4 млрд. доларів [4,

с. 46]. Це свідчило про посилення залежності Великої Британії від Сполучених Штатів, порівняно з роками війни, і змушувало Лондон робити поступки Вашингтону у суперечках, які виникали з приводу валютно-фінансових питань, системи імперських преференцій, суперництва між стерлінговою та доларовою зонами, торгівлі з країнами соціалістичного блоку, конкуренції щодо контролю над нафтовими ресурсами, проникнення американського капіталу в країни Британської імперії та інших. Економічна залежність Англії від США автоматично робила Лондон залежним від Вашингтона і в політичній сфері.

Політичні суперечки значно загострилися між США та Великою Британією під час напруги на Близькому Сході в середині 1950-х рр. Суецька криза вважається однією з критичних точок в «особливих відносинах» Вашингтона і Лондона. Після неї, Велика Британія та Франція перестали бути державами загальносвітового рівня. Незважаючи на відданість «особливим відносинам» з Британією, президент США Д. Ейзенхауер не підтримав свого союзника у цій авантюрі з огляду на реальну міжнародну ситуацію. Це показало неспроможність Лондона самостійно здійснювати зовнішньополітичний курс, що суперечить поглядам Вашингтона. Провал політики британського кабінету на чолі з Е. Іден у зоні суецького каналу був яскравим підтвердженням абсолютної необхідності для англійців координувати свої дії з американцями. У. Черчілль наголошував своєму наступникові, що без Сполучених Штатів Британія одинока [14, с. 154].

Перед новим британським прем'єр-міністром Г. Макмілланом постало складне завдання відновити дружні стосунки з Америкою, які пережили критичний період після Суеца. Прем'єр відкрито і свідомо визнавав пріоритетними відносини з Вашингтоном, а не з Європою, і аксіомою для нього було те, що Британія ніколи не повинна більше припускати розходжень зі США в основних політичних питаннях. Завдяки гнучкій політиці, дипломатичному таланту й особистим якостям, а також близьким дружнім стосункам із Д. Ейзенхауером, Г. Макміллану вдалося відновити попередній рівень відносин з американською адміністрацією. З наступником Ейзенхауера Дж. Кеннеді британський прем'єр також налагодив близькі стосунки, що безпосередньо відображалося на англо-американському партнерстві. Роль Г. Макміллана в еволюції «особливих відносин» Вашингтона і Лондона була вирішальною, що втілилось у підписання двох історичних угод у військовій сфері, за якими британський уряд отримав можливість співпраці для виробництва ядерних боезарядів та поставки ракет «Поляріс» для британських ядерних сил [11, с. XII].

Впродовж перебування при владі у Сполучених Штатах Р. Рейгана, а в Британії М. Тетчер, американо-британські стосун-

ки досягли свого розквіту. «Особливі відносини» відображали не лише культурну близькість між країнами, але й чітко вказували на безпрецедентно високий рівень двосторонньої співпраці за стандартами міжнародної політики. Такі взаємини спонукали уряди обох держав спільно визначати конкретні міжнародні проблеми, власні інтереси в них і реакцію на них [20, с. 102]. Британський прем'єр усвідомлювала, що «особливі відносини» більше потрібні її країні, ніж США. Вона розуміла місце своєї держави в англо-американському союзі й робила все можливе для того, щоб бути корисною для «старшого партнера». Впродовж восьми років президентства Р. Рейгана Америка не мала сильнішого союзника, ніж Велика Британія. Не лише особиста дружба Р. Рейгана з М. Тетчер, а й спільні погляди щодо керівництва державою, впливали на тісні американо-британські стосунки. Союз підсилювався тривалими «особливими відносинами» між країнами, що були породжені спільними демократичним цінностями, англосаксонським корінням, мовою, а також дружбою, випробуваною і зміцненою боротьбою пліч-о-пліч у двох світових війнах» [15, с. 357].

Для «особливих відносин» Сполучених Штатів і Великої Британії президентство Б. Клінтона і правління Т. Блера стало новим піднесенням після їхнього розквіту в епоху Р. Рейгана і М. Тетчер. Для британського прем'єр-міністра Т. Блера, основним пріоритетом зовнішньої політики якого залишалося партнерство зі США, першочерговим завданням було забезпечення ефективного функціонування англо-американських «особливих відносин» після приходу до влади у Сполучених Штатах у січні 2001 р. нової адміністрації на чолі з Дж. Бушем молодшим. Серед головних напрямів зовнішньополітичного курсу Вашингтона у ХХІ ст. було виділено, насамперед, зміцнення стосунків з союзниками в Європі та розширення НАТО, тобто продовження політики атлантизму. Дж. Буш прихильно ставився до розширення Північноатлантичного альянсу на схід, однак його позиція містила ідею про «новий розподіл праці» всередині організації, що передбачав обмеження використання збройних сил США в миротворчих операціях [18].

Таким чином, Сполучені Штати продовжували проводити зовнішню політику з позиції лідера світового масштабу. За словами К. Райс, ХХІ ст. має стати «століттям Америки», і щоб домінувати у всіх важливих сферах життя планети, потрібно оновити тісні стосунки з союзниками, які поділяють американські цінності та спроможні нести тягар підтримки миру, процвітання і свободи у світі [22, с. 58]. Найближчим союзником США залишалася Велика Британія. Уряд Т. Блера розумів, що повинен налагодити близькі робочі відносини з адміністрацією Дж. Буша. Від забезпечення цих «особливих відносин» залежала вагомість

Британії в Європі та сила її голосу в світі. За традицією, Т. Блер був першим європейським прем'єр-міністром, який наніс візит новому президентові. Під час зустрічі, яка відбулась 25 лютого 2001 р. у Кемп-Девіді, Т. Блер зумів показати американському колезі, що він може бути другом не лише демократу Клінтону, але й республіканцю Бушу. Його готовність до порозуміння і співпраці з новим президентом стала основою тогочасних «особливих відносин» Великої Британії та США [19]. «Особливі відносини» між Вашингтоном і Лондоном ґрунтувалися на основі узгоджених інтересів і політичних цілей США та Великої Британії, усвідомленні ними своєї провідної ролі у світі, а також взаємодії та взаємодопомоги в інших сферах.

Розвиток «особливих відносин» між США і Великою Британією ґрунтувалися на етнічній та особливо мовній близькості. Близькість культур, змішані шлюби, інтенсивна торгівля, транспортні зв'язки — все це робило союз двох держав і народів зрозумілим. Серед факторів, що визначають близькі відносини двох країн, на першому місці стояла їхня узгоджена політика щодо СРСР та решти соціалістичних держав. Тут позиції Лондона та Вашингтона в основних питаннях збігалися. На стосунки між США та Великою Британією впливали і європейські справи, ситуація у країнах третього світу, економічна, валютно-фінансова ситуація в капіталістичних країнах [3, с. 98]. У військово-політичній сфері їх стрижнем була тісна двостороння співпраця, насамперед, у галузі ядерних озброєнь. Для американських керівних кіл значення «особливих відносин» з Британією у військово-політичній сфері, що дозволяло останній займати привілейоване положення в НАТО порівняно з іншими західноєвропейськими країнами, вимірювалося реальним внеском «молодшого партнера» у спільну справу забезпечення безпеки, його користю для США. Тісна американо-британська співпраця у військовій сфері та галузі ядерних озброєнь не лише приносила взаємну вигоду, а й була однією з найважливіших складових «особливих відносин» між двома країнами [2, с. 41].

Однією з найважливіших основ англосаксонського військово-політичного блоку, є та обставина, що він виріс з тісної співпраці, яка склалася історично між низкою провідних груп фінансового капіталу обох держав. Важливою сполучною ланкою між монополістичними групам Великої Британії та Сполучених Штатів є значний двосторонній рух капіталу між країнами, що свідчить про високий рівень взаємопроникнення інтересів американських та британських монополій. Це, своєю чергою, робить тіснішими міждержавні стосунки Великої Британії та США в інших сферах. Британські компанії вкладають кошти в американську комерційну нерухомість, торгівлю, виробництво товарів широкого вжитку,

харчову та переробну промисловість, сферу послуг. На кінець 1980-х рр. британські інвестиції склали більш ніж 50 млрд. \$, що було в 2 рази більше від японських та в 3 рази більше від німецьких. Американці інвестують у харчову, легку, автомобільну, нафтодобувну та нафтопереробну промисловість, комп'ютерні технології, торгівлю та медіа бізнес. До кінця 80-х рр. ХХ ст. Британія акумулювала 40% всіх американських інвестицій в Європу (55 млрд. \$). Американці контролюють 10% британської економіки [10, с. 173-174]. Фінансове взаємопроникнення пов'язує Велику Британію зі США, а США з Великою Британією і протистоїть відцентровим силам в англо-американських відносинах. Основні суперечки між союзниками виникають саме в економічній сфері і є досить серйозними. Однак Лондон поступається Вашингтону у цих питаннях. Поступки Британії – це ціна, яку вона платить за співпрацю зі США. Лондон погоджується на роль «молодшого партнера» і намагався будь-що зберегти «особливі відносини» з Вашингтоном на майбутнє.

Варто відзначити, що «особливі відносини» з самого початку не були рівноцінним партнерством, оскільки зароджувались у період послаблення могутності Британської імперії і виходу Сполучених Штатів на міжнародну арену як світового лідера. Цим і пояснюється їхня асиметричність. «Особливі відносини» ґрунтуються на спільності мови, історії, традицій, культурних і духовних чинників, що сприяли зміцненню двосторонніх стосунків між американським і британським народами. Ці взаємини поглибилися завдяки взаємовигідній співпраці в економічній, військовій сферах, роботі дипломатичних і розвідувальних служб. Стрижнем «особливих відносин» є співробітництво США і Великої Британії в галузі ядерних озброєнь, аналогів якого не знає світ.

Феномен двосторонніх стосунків Америки і Британії полягає у тому, що вони не були задекларовані в документах, ніде не записані відповідні права і зобов'язання кожної з держав у проведенні зовнішньополітичного курсу. Ці відносини виникли внаслідок життєво необхідних потреб США та Великої Британії і, не конкретизовані й не обмежені певними рамками, виявилися набагато міцнішими та продуктивнішими, ніж тогочасне партнерство чи співробітництво країн, що здійснювалося через укладання і підписання різних договорів та угод. Такі стосунки є прикладом відносин якісно вищого рівня взаємоповаги між партнерами. Вони не потребують затвердження на папері, а вимагають взаємної довіри між країнами.

Список використаних джерел:

1. Гончар Б., Яковенко Н. Сполученні Штати в системі зовнішньополітичних пріоритетів Великої Британії – еволюція «особливості»

- // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. — Вип. 13. — К.: ІСЕМВ, 2000. — С. 3-12.
2. Колоссов Г. В. Военно-политический курс Англии в Европе. — М.: Наука, 1984. — 240 с.
 3. Лебедев А. Очерки британской внешней политики (60-80-е годы). — М.: Междунар. отношения, 1988. — 304 с.
 4. Лемин И. М. Англо-американские противоречия после Второй мировой войны. — М.: Изд-во АН СССР, 1955. — 487 с.
 5. Пик С. М. США — Велика Британія: «особливі відносини». — К.: Знання, 2006. — 283 с.
 6. Уткин А. И. Дипломатия Франклина Рузвельта. — Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1990. — 544 с.
 7. Шаклейна Т. А. Внешняя политика США: консенсус между правительством и общественностью? // США — Канада: экономика, политика, культура. — 2000. — № 11. — С. 54-68.
 8. Ball G. W. The Past Has Another Pattern. Memoirs. — N/Y.: W.W. Norton & Company, 1982. — 527 p.
 9. Churchill W. S. The Second World War, 6 Vols. — Boston, 1948-1953. — Vol. 5. Closing the Ring. — 587 p.
 10. Crayling Chr., Lagoon Chr. Just Another Star? — London: Harrap, 1988. — 229 p.
 11. Dickie J. Special No More. — London: Weindenfeld & Nicolson, 1994. — 289 p.
 12. Horne A. Harold Macmillan. Volume II; 1957-1986. — N.Y.: Penguin Books, 1991. — 731 p.
 13. Manchester W. The Last Lion. Winston Spencer Churchill. Alone (1932-1940). — Boston, Toronto, London: Little, Brown and Company, 1988. — 756 p.
 14. Neff D. Warriors at Suez: Eisenhower takes America into the Middle East. — N.Y.: The Linden Press / Simon and Schuster, 1981. — 479 p.
 15. Reagan R. American Life. The Autobiography. — N.Y.: Simon and Schuster, 1990. — 748 p.
 16. Roosevelt's Foreign Policy 1933-1941. Franklin D. Roosevelt's Unedited Speeches and Messages. — N.Y.: Wilfred Funk, Inc., 1942. — 634 p.
 17. The Memoirs of Cordell Hull, 2 vols. — N.Y.: The Macmillan Company, 1948. — Vol. 2. — P. 919-1804.
 18. Позиция Альберта Гора и Джорджа Буша по основным вопросам внешней и внутренней политики США. — Режим доступу: <http://www.itartass.com/asp/message>.
 19. McAllister J., Reaves J. Tony Blair: a friend of Bill tries to become a Buddy of Dubya. — Режим доступу: <http://www.time.com/world/article/0,8599,100410,00>.

The article is dedicated to the analysis of the essence of Anglo-American "special relationship".

Key words: nation, coalition, allies, foreign policy, strategy, armed forces, national interests, cooperation.

Отримано 01.02.2010